

Számokban folytatva: „Tusványos”

Évek óta a nyári politikai uborkaszезont Romániában és Magyarországon felrzza a kilencvenes évtized elején Bálványosfürdön, majd pedig Tusnádfürdön, rendszerint július végére időzített szabadegyetem. A „tusványosi napok”, vagy a „bálványosi folyamat” megszokott szófordulatokká váltak. Az 1998-as magyarországi választások után pedig a tábor léte méginkább politikai súlyt kapott az új magyar kormány tagjainak jelenléte miatt. Noha a szabadegyetem a román-magyar politikai párbeszéd felvállalását hirdeti, a helyszínen eddig egyetlen évben sem jött létre kormányfői szintű párbeszéd. A tusnádi eseményeknek mindkét országban vannak bírálói, Magyarországon gyakran az orbáni politika szimbolikus nemzetépítésének részeként értelmezik, míg Romániában egyrészt a Reform Tömörülésnek az RMDSZ-szel szembeni térhódításaként, másrészt pedig a magyar(országi) politika Romániát mellőző attitűdjének konkretizálását, illetve egyfajta „kis magyar világ” megteremtését látják. Jelen írás nem ezekről az értelmezésekről szól. Az előbbi bevezetőt pusztán azért tartottuk fontosnak, hogy az alábbiakban közlendő adatok értelmezésébe az olvasó „egyéniileg” is bekapcsolódhasson. Írásunk alapját az idei nyári egyetemen résztvevő romániai magyar fiatalok körében készített szociológiai felmérésünk képezi. A budapesti Teleki László Intézet és az Oktatáskutató Intézet támogatásával készült kérdőíves vizsgálat során kérdezőbiztosaink¹ 300 főt kérdeztek meg², a célcsoport behatárolásakor szándékosan kihagytuk a magyarországiakat és a táborban jelen lévő román fiatalokat (előbbieket azért, mert tudjuk, hogy a magyarországi fiatalokról rendszeresen készülnek adatfelvételek, utóbbiakat pedig azért, mert a táboron belüli részarányuk becsülhetően alacsony). A kutatás során a táborlakók szociális, anyagi és más természetű háttérére, illetve az általuk vallott értékekre voltunk kíváncsiak. Röviden az érdekelt bennünket: kik és miért járnak a Tusványosi Szabadegyetemre?

Megkérdezetteink 51 százaléka fiú és 49 százaléka nő, 44 százalék római katolikus, 50 százalék református, az átlagos életkor pedig 22 év. A résztvevők 71 százaléka főiskolás vagy egyetemista, 9 százalék középiskolás, 14 százalék dolgozik, a többi a munkanélküli vagy az egyéb kategóriát választotta. Arra a kérdésre, hogy honnan, melyik megyéből, illetve településről érkeztek a következő adatsorokat kaptuk:

	<i>Szám szerint</i>	<i>Százalékban</i>
Kovászna	79	26,3
Hargita	74	24,7
Maros	36	12,0
Szatmár	28	9,3
Kolozs	25	8,3
Bihar	24	8,0
Arad	9	3,0
Brassó	8	2,7

¹ A kérdezőbiztosok, valamint a kutatás társszervezői a kolozsvári BBTE szociológus hallgatói voltak. Külön köszönet nekik.

² Mint minden szociológiai felmérés során, itt is reprezentativitásra kellett törekednünk, ám kezdeti alapadatok hiányában nyilván nem jelenthetjük ki, hogy az összeállt minta reprezentatív lenne. Némi reprezentatív kapaszkodót a nemi és a vallási megoszlás ad. A mintavétel során igyekeztünk a tábor összes helyszínét és mindegyik napot, napszakot lefedni.

Szilágyc	8	2,7
Máramaros	3	1,0
Bákó	1	0,3
Beszterce-Naszód	1	0,3
Bukarest	1	0,3
Fehér	1	0,3
Hunyad	1	0,3
Temes	1	0,3
<i>Total</i>	300	100,0

Látható, hogy a látogatók elsősorban (mintegy fele) a környékbeli magyar többségű megyékből (Hargita, Kovászna), több mint egyharmada Maros, Szatmár, Kolozs és Bihar megyékből, a többiek pedig más – jobbra erdélyi - megyékből, illetve Bukarestből érkezett. Település szerinti bontásban mintánk megoszlása így alakult:

<i>Település neve</i>	<i>Szám szerint</i>	<i>Százalék</i>
Sepsiszentgyörgy	39	13
Csíkszereda	33	11
Marosvásárhely	29	9,7
Kolozsvár	22	7,3
Székelyudvarhely	20	6,7
Kézdivásárhely	19	6,3
Szatmárnémeti	18	6
Nagyvárad	17	5,7
Arad	7	2,3
Gyergyószentmiklós	7	2,3
Kovászna	7	2,3
Zilah	7	2,3
Brassó	6	2
Egyéb település	69	23
<i>Összesen</i>	<i>300</i>	<i>100</i>

Érdemes itt továbbá megjegyezni, hogy a résztvevők város/falu szerinti megoszlása 90/10 százalékos arányt mutat.

Mivel a résztvevők zöme főiskolás vagy egyetemista, nézzük meg mit mondanak adataink e csoportról.

A felsőoktatásban résztvevő diákok 61,6 százaléka magyarul, 32,7 százaléka románul és 5,7 százaléka más nyelven folytatja tanulmányait. (Érdemes itt összehasonlításképpen megjegyezni, hogy az 1999/2000-es tanévben a romániai magyar hallgatóknak mindössze 28 százaléka tanult magyar nyelven. Eszerint a táborlakók sokkal nagyobb valószínűséggel kerülnek ki a magyar nyelven tanulók sorából, mint a más nyelveken tanulók közül). Legtöbben, közel kétharmadnyian Kolozsváron, körülbelül 6 százalék magyarországi intézményben, 4-6 százalékos arányban pedig Marosvásárhelyen, Nagyváradon és Temesváron, ám kisebb arányban Szebenben, Lugoson is tanulnak.

	<i>Szám szerint</i>	<i>Százalékban</i>
Társadalomtudományok	57	26,9
Filológia (nyelvek, néprajz, újságírói)	31	14,6
Természettudományok	30	14,2
Műszaki	27	12,7
Közgazdaság, közigazgatás	23	10,8

Orvosi	18	8,5
Jogi	12	5,7
Művészeti	11	5,2
Sport	3	1,4
Összesen	212	100,0

A legtöbben társadalomtudományi területeken tanulnak (ide soroltuk a történelem, szociológia, filozófia, szociális munkás, politológia, EU-tanulmányok szakokat is), zömében pedig első, másod és harmadévesek, a nagyobb évfolyamokról kisebb arányban vannak jelen. Saját bevallásuk szerint a résztvevők a táborba elsősorban kikapcsolódni, szórakozni és a barátokért jönnek (45,3%), másodsorban a tábor előadásain felmerülő témák érdeklik őket (20%). Fontos motivációs tényezőként merült fel a továbbiakban az ismerkedés és a környezet is. A tábor hangulatát jellemző informális szervezést, szerveződést támassza alá az is, hogy a résztvevők nagy része barátaitól szerzett tudomást a táborról, 72 százaléka barátaival is érkezett, és több mint felük egész héten ott tölti az idejét.

Az évek során a tábor résztvevői folyamatosan cserélődnek, megkérdezetteink fele ugyanis először volt jelen a táborban. Azok között, akik nem először jártak e célból Tusnádon, több mint 85 százalékuk egy vagy két alkalommal vett részt a szabadegyetemen. Ezek az adatok is azt sugallják, hogy a tábor potenciális résztvevői legfennebb harmadéves egyetemi hallgatók.

A résztvevők szociális hátterének vizsgálatakor rákérdeztünk a szülők iskolai végzettségére. Itt azt a szembetűnő adatot kaptuk, hogy a szülők 62,6 százaléka rendelkezik felsőfokú végzettséggel (45,5 százalékban az apa és az anya is, 17,1 százalékban csak az egyik szülő szerzett felsőfokú diplomát). Az adatok azért szembetűnőek, mert a romániai magyarok körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 19-20 százalék³. Hasonlóképpen nagy eltéréseket tapasztaltunk az anyagi javakkal való ellátottság terén is, amit a jobb áttekinthetőség és összehasonlíthatóság kedvéért az alábbi táblázatban közlünk:

<i>Van-e az Önök (Tusnádfürdő esetében: Szüleid) tulajdonában...?</i>	<i>2001 Tusnádfürdő</i>	<i>1997-es adatok (erdélyi magyarok)</i>
Saját autó	69	39
Személyi számítógép	23	10
Videó-magnó	33	25
Mikrohullámú sütő	40	9
Automata mosógép	81	31
Fagyasztóláda	74	60
Színes tévé	77	69
Nyaraló	30	6

Fenti adatsorainkat összesítve, kijelenthetjük, hogy a táborlakók zöme azok az egyetemi hallgatók, akik valószínűsíthetően a romániai magyar értelmiségi réteg, illetve – ha megnézzük anyagi javakkal való ellátottságukat és lakóhelyük típusát – az erdélyi városi magyar középosztály gyerekei.

A résztvevők a magyar nyelven kívül leginkább románul beszélnek (67 százalékban felsőfokú szinten), majd kisebb mértékben angolul (23%), németül (11%) és franciául (3%).

³ Vö. Székelyi M. – Csepeli Gy. – Örkény A. – Csere G. 1988: „Dunának, Oltnak egy a hangja?” Román és magyar nemzeti látószögek Erdélyben. In: Limes 1998/4 . I. szám

A kérdőíves vizsgálat során (Bogardus-skála segítségével) feltérképeztük a társadalmi távolságok mikéntjét is. Adataink szerint a táborlakók a romákkal szemben a lejelutasítóbbak, e csoport tagjait teljesen kizárnák intim szférájukból. A románokkal szemben valamivel toleránsabbak, a többségi nemzet tagjait inkább csak barátként fogadnák el.

A résztvevők jövőképeinek elemzését az alábbi táblázatba foglaltuk össze:

<i>Hogyan látod...?</i>	<i>Inkább optimistán (%)</i>	<i>Inkább pesszimistán (%)</i>
Magyarország jövőjét	92	8
Románia jövőjét	27	73
A romániai magyarság jövőjét	49,7	50,3
Saját jövődet	79	21

A fenti adatok korrelációjának vizsgálata során kiderült, hogy a tábor résztvevőinek optimista jövőképe elsősorban Magyarország megítélésének tulajdonítható, míg a romániai magyarság pesszimista látószöge elsősorban a romániai helyzetnek tulajdonítható. A saját ország (Románia) és a kisebbség helyzetének negatív megítélése lecsapódik a kivándorlás lehetőségének fenntartásában is. Megkérdezetteink 31 százaléka állította határozottan, hogy szándékában áll külföldre kitelepedni, és 32 százalék nem döntött még erről a kérdéssel. A kivándorlási hajlam és a jövőképek összevetése során kimutatható, hogy az előbbit a saját közegtől (Romániától, kisebbségi léttől) való menekülés táplálja és nem a célország vonzása, és – érthető módon – a tábor kontextusában idősebbeknek számító személyek körében markánsabban jelentkezik.

A tábor „szakmai szerkezetéhez” tartozik a Nagysátor és a különböző, diákok által szervezett szaksátrak működtetése. Adataink szerint a Nagysátor előadásait a résztvevők mintegy háromnegyede (73%) látogatja, de a bevett szokás az, hogy csak egy-két előadást hallgatnak meg (az esetek 85 százalékában). A sátor programjának kínálatából a státustörvény, a schengeni kérdés és a Sapientia Egyetem ügye volt a legnépszerűbb, legkevésbé pedig a decentralizáció és az egyházi ingatlanok sorsa érdekelte a résztvevőket. A szaksátrak vonzása valamivel alacsonyabb a Nagysátoréhoz képest (65%), ám a részvétel intenzívebb, ezen belül pedig a politológia, szociológia sátor előadásait jelölték meg a legtöbben, mint célprogramokat.

Mivel a Szabadegyetem deklaráltan politikai rendezvény, a résztvevők politikai véleménye, esetleges elköteleződése mindenképpen figyelmet érdemel. Sokszor felmerül az a kérdés, az erdélyi magyarok politikai figyelme milyen mértékben irányul a saját ország, illetve az anyaország felé. Ebben az összefüggésben figyelemre méltó, hogy a romániai magyar fiatalok inkább magyarországi pártokkal szimpatizálnak, mint romániaiakkal. A megkérdezettek csupán 34 százaléka mondta, hogy szimpatikus számára valamelyik romániai párt vagy szervezet, ezzel szemben 40 százalékuk rendelkezik magyarországi pártpreferenciával. A romániai pártok közül a tusnádi táborlakók – érthető módon - elsősorban az RMDSZ-t kedvelik: a valamilyen szimpatikus pártot megnevezők közül 80 százalék ezt a pártot említette. Az RMDSZ-t a Demokrata Párt (PD) és a Nemzeti Liberális Párt (PNL) követi 5-5 százalékkal, a válaszadók 2 százaléka a PDSR-t, 1 százaléka pedig a Nagy-Románia Pártot (PRM) jelölte meg.

A magyarországi favoritpártok sorrendjében a Szabadegyetem szervezését kezdeményező Fidesz áll az első helyen: a pártválasztók 77 százaléka ezt a pártot nevezte meg mint számára szimpatikus pártot. Ezt követi a legkisebb magyarországi parlamenti párt, a MIÉP (12

százalék), majd az MDF (6 százalék) és végül az SZDSZ (3 százalék). Ezzel szemben a legnagyobb magyar ellenzéki pártot, az MSZP-t csak 1 válaszadó nevezte meg, hasonlóan a Független Kisgazdapárthoz, amely szintén csak 1 megkérdezett számára volt szimpatikus.

A megkérdezett fiatalok többsége (64 százaléka) azt állítja magáról, hogy érdekli a politika. Sőt, a táborozók nagy része meglehetősen aktív a politikai közéletben, ha azt tekintjük, hogy közülük majdnem a fele (40 százalék) részt vett az elmúlt év folyamán valamilyen politikai rendezvényen, illetve 13 százalékuk aktív szerepet is vállalt valamely politikai szervezetben.

A politikai aktivitás tetten érhető a tavalyi parlamenti és elnökválasztáson való részvételben is. Az általunk megvizsgált táborlakók túlnyomó része (81 százalék) elment szavazni, míg a többiek egy része (11 százalék) még nem volt nagykorú, ezért nem vehetett részt a választásokon. A választók elsőpró többsége (95 százalék) az RMDSZ-re, míg a CDR2000-re (Demokratikus Konvencióra) 2 százalékuk szavazott. 1-1 százalék választott 2000-ben más román pártot, nevezetesen a PDSR-t és a PNL-t. Az elnökjelöltek közül Frundára 71 százalék, Isărescúra 20 százalék, Stolojanra 5 százalék szavazott az első fordulóban. A második fordulóban, amelyre a válaszadók 74 százaléka ment el, csupán három megkérdezett adta a voksát Tudorra, míg a többiek Ilescúra szavaztak.

A választásokon való részvételi hajlandóság nem csökkent számottevően a tavalyi választások óta. Továbbra is 79 százalék mondja azt, ha most vasárnap lennének a választások, akkor elmenne szavazni, és közülük 85 százalék - tehát kevesebben, mint 2000-ben - szavazna az RMDSZ-re. 3 százalék a Nemzeti Liberális Pártot választaná, és csupán 6 százalék bizonytalan abban, melyik pártra adja a voksát.

Ez a fajta politikai aktivitás érthető, amennyiben a tusnádfürdői tábor politikai jellegét nézzük. A résztvevők politikai aktivitása azonban nem mindig jár együtt a politikai informáltsággal.

A fiatalok majdnem fele (40 százalék) nem tudja, hogy Romániában a pártok számára a parlamentbe való bejutás küszöbe 5 százalék, csupán 38 százaléka tudja, hogy Romániában az államfő egyben a hadsereg parancsnoka is, és a válaszadóknak alig fele van tisztában azzal, hogy hazánkban a kisebbségek alanyi jogon képviselve vannak a Parlamentben. Az RMDSZ-szel kapcsolatosan a fiatalok 63 százaléka egy RMDSZ-en belüli platformot sem tudott megnevezni. (A legismertebb és egyben a legnépszerűbb RMDSZ-platform a Reform Tömörülés, a megkérdezettek 20 százaléka szimpatizál vele.)

Hasonló bizonytalansággal talákoztunk akkor, amikor a magyarországi politikai viszonyok ismeretét próbáltuk feltérképezni. A megkérdezettek csupán 33 százaléka tudott egy magyarországi ellenzéki politikust megnevezni, közülük is legtöbben (a valamilyen politikust megnevezők harmada) a magyarországi politikai élet szélsőségesnek tartott politikusát, Csurka István nevét említették meg, aki pártjával az esetek többségében a Fidesz-kormányval együtt szavaz a magyar Parlamentben. A válaszadók által megnevezett magyarországi ellenzéki politikusok között a második helyen a kormányzó Fidesz koalíciós partnere, a Független Kisgazdapárt elnöke, Torgyán József szerepel, aki pillanatnyilag ugyan a független képviselők soraiban ül, ám deklaráltan a kormányt támogatja.

Ez az alultájékozottság azért is érdekes, mert a fiatalok sok szállal kötődnek Magyarországhoz. Többségük rendszeresen jár Magyarországra: 92 százalékuk az elmúlt 5 évben turistaként vagy diákként hosszabb-rövidebb ideig Magyarországon tartózkodott, sőt, ahogy fennebb láttuk, már magyarországi pártot is választott magának.

Napjaink egyik aktuális témája a státustörvény, amelyről többnyire a médiának köszönhetően szinte minden megkérdezett hallott, viszont a törvény szövegét bevallottan csak a válaszadók harmada ismeri. Ennek ellenére a fiatalok 85 százaléka gondolja azt, élni fog majd a státustörvény által nyújtott kedvezményekkel, és 67 százalékuk meg is tudta nevezni, hogy milyen kedvezményt kíván igénybe venni: 44 százalék utazási, 31 százalék oktatási, 16

százalék munkavállalási kedvezményekkel élnének. Érdemes megjegyezni, hogy az oktatási kedvezmények között továbbtanulási, külföldi képzési lehetőségek, ösztöndíjak szerzése szerepelt. Ebben az esetben a valóságos lehetőségek és a vágyalmok nyilvánvalóan szembekerülnek egymással, hiszen köztudott, a státustörvény kifejezetten oktatási támogatást nem kínál a Magyarország határain túl élők számára.

Rövid összegzés

A tusványosi folyamat „fogyasztói” jórészt Kolozsváron magyarul tanuló magyar egyetemi hallgatók, akiknek családi háttere az erdélyi városi középosztályban keresendő. Noha a tábor deklarált célja szabadegyetemi előadások megtartása, a résztvevők elsősorban kikapcsolódni érkeznek, ám „a kellemest a hasznossal való összekapcsolása” is érvényesül, hiszen a táborban politikai, szakmai előadásokba lehet „behallgatni”, illetve kapcsolatokat lehet ápolni és építeni.

A tábor politikai jellege így elsősorban a résztvevők politikai, szervezeti aktivitásában érhető tetten, ez az aktivitás azonban nem minden esetben jár együtt politikai informáltsággal. A tábor, mint szabadegyetem nyilván hozzájárulhat az alulinformáltság felszámolásához, azonban kérdés, hogy egyrészt a román partnerek tábor iránti enyhe érdeklődése, másrészt pedig a magyarországi meghívottak politikai kötődései lehetővé teszik-e a bármilyen jellegű *Universitashoz* hozzátartozó kiegyensúlyozott vitakultúra kialakulását.